

Challenges of Talent Identification Programs in Formal Education from the Perspective of Activists

Azimehsadat Khakbaz¹ , Azam Rezaei Keramat¹ & Nasrin Khajehasanai²

1. Corresponding Author: Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. Email: khakbaz@basu.ac.ir
- * M.A. in History and Philosophy of Education, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran
2. Ph.D. Student in Curriculum Development, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Abstract

Objectives: Today, identifying talents is a concern of families and policymakers in education, and adopting efficient policies and procedures to identify and guide superior talents is a fundamental issue for educational systems. The present study aims to examine the challenges of talent identification programs in formal education from the perspective of educational activists. These programs include the Shahab Plan in elementary school and the Academic Guidance Plan in junior high school.

Materials and Methods: The research method was a basic qualitative research method. The research participants were school counselors in Hamadan province who had practical experience in dealing with talent identification. To collect data, 10 people were interviewed using criterion-based and Snowball sampling methods, and according to the theoretical saturation rule. The data collection tool is a semi-structured interview. The method of analyzing the findings is with MAXQDA software (12) by coding and categorization. The result of the data analysis was carried out in four sections: the meaning and concept of talent, the challenges of talent identification in the Shahab project, and the educational guidance project.

Discussion and Conclusion: Regarding the meaning and concept of talent and talent identification, 3 main categories and 8 subcategories were obtained. In the field of the nature of talent, being multiple and being innate or acquired were raised. Regarding the relationship between talent and academic achievement, talent was identified as different from intelligence and a factor in academic achievement. Therefore, talent identification is beyond academic achievement in the eyes of the actors. The factors that cause talent to appear were also expressed as family, educational, and economic factors. Regarding the challenges of the Shahab Project in the elementary school, 4 main categories and 14 subcategories were identified, which included: technical challenges (lack of clarity of the talent identification tool and lack of validity of the results due to being based on teachers'

Khakbaz, A., Rezaei keramat, A. & Khajehasani, N. (2025). Challenges of Talent Identification Programs in Formal Education from the Perspective of Activists. *Journal of Management and Planning In Educational System*, 18(1), 67-88. doi: [10.48308/mpes.2025.236578.1486](https://doi.org/10.48308/mpes.2025.236578.1486)

opinions), socio-cultural challenges (lack of proper exposure of families to their children's talents), support challenges (difference of opinion between the project trustees, lack of financing for the Shahab Project, lack of continuous supervision of the project, lack of sufficient expertise of teachers, lack of sufficient motivation and positive attitude towards the project among teachers, multiple tasks of teachers and their lack of accuracy, and the quantity and quality of in-service training of teachers regarding the Shahab Project), and implementation challenges (lack of proportionality of the measures taken with the goals of the Shahab Project, deviation from enrichment to separation, lack of attention to the discussion of guidance and remaining at the level of identification, and lack of continuity in using the results of the Shahab Project in subsequent educational levels). Regarding the challenges of the academic guidance plan in the first year of secondary school, 6 main categories and 16 subcategories were identified, which include: technical challenges (lack of standardization of talent tests and score-based academic guidance), socio-cultural challenges (lack of awareness and proper parental intervention, family expectations, media and friends' influences), economic challenges (lack of appropriate socio-economic status of some fields and professions in society), support challenges (lack of human resources, insufficient expertise of school counselors, insufficient motivation of human resources and lack of facilities), implementation challenges (inefficient changes in academic guidance, lack of connection between academic guidance and the Shahab plan and balanced distribution by field), and individual challenges (lack of interest in proportion to students' abilities, and lack of students' awareness). Therefore, considering the challenges extracted, it can be said that talent programs in education have not yet been able to achieve their goals, and considering the importance of this issue, it is suggested to design a coherent program to identify and guide talent.

Keywords: Talent Search, Activists, Education.

چالش‌های برنامه‌های استعدادیابی در آموزش و پرورش رسمی از دیدگاه کنشگران

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی است که با عنوان «طراحی و اعتباربخشی مدل مفهومی استعدادیابی و هدایت تحصیلی دانش‌آموزان به صورت طولی در دوره متوسطه اول استان همدان» با حمایت مالی آموزش و پرورش استان همدان انجام شده است.

عظیمه سادات خاکباز^۱، اعظم رضایی کرامت^۱ و نسرين خواجه حسینی^۲

- * نویسنده مسئول: دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
khakbaz@basu.ac.ir
۱. کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
۲. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

چکیده

هدف: شناسایی استعدادها از دغدغه‌های خانواده‌ها و سیاست‌گذاران در امر تعلیم و تربیت است و اتخاذ سیاست‌ها و رویه‌های کارآمد برای شناسایی و هدایت استعدادها برتر، یک مسئله اساسی برای نظام‌های آموزشی در دنیای امروز به شمار می‌رود. هدف پژوهش حاضر؛ بررسی چالش‌های برنامه‌های استعدادیابی در آموزش و پرورش رسمی از منظر کنشگران تعلیم و تربیت می‌باشد. این برنامه‌ها عبارت‌اند از طرح شهاب در دوره ابتدایی و طرح هدایت تحصیلی در دوره متوسطه اول.

مواد و روش‌ها: روش این پژوهش کیفی پایه بوده است. مشارکت‌کنندگان پژوهش؛ مشاوران مدارس استان همدان بودند که تجربه عملی از درگیری با استعدادیابی دارند. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش نمونه‌گیری ملاک‌محور و گلوله برفی و طبق قاعده اشباع نظری ۱۰ نفر مورد مصاحبه قرار گرفتند. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه‌ساختاریافته می‌باشد. شیوه تحلیل یافته‌ها با نرم‌افزار مکس کیودا (۱۲) به روش کدگذاری و مقوله‌بندی می‌باشد. نتیجه تحلیل داده‌ها در چهار بخش معنا و مفهوم استعداد، چالش‌های استعدادیابی در طرح شهاب و طرح هدایت تحصیلی انجام شد.

بحث و نتیجه‌گیری: در خصوص معنا و مفهوم استعداد و استعدادیابی، ۳ مقوله اصلی و ۸ مقوله فرعی حاصل شد. در حوزه ماهیت استعداد، چندانکه بودن و ذاتی یا اکتسابی بودن مطرح شد. در خصوص نسبت استعداد با پیشرفت تحصیلی، استعداد متفاوت با هوش و عاملی برای پیشرفت تحصیلی شناسایی شد. لذا استعدادیابی از نظر کنشگران فراتر از پیشرفت تحصیلی است. عوامل بروز استعداد نیز، عوامل خانوادگی، آموزشی و اقتصادی بیان شد. در خصوص چالش‌های طرح شهاب در دوره ابتدایی، ۴ مقوله اصلی و ۱۴ مقوله فرعی شناسایی شد که عبارت بودند از: چالش‌های فنی (مشخص نبودن ابزار شناسایی استعداد و معتبر نبودن نتایج به دلیل اتکا به نظرات معلمان)، چالش‌های فرهنگی-اجتماعی (عدم مواجهه صحیح خانواده‌ها با استعداد فرزندان)، چالش‌های پشتیبانی (اختلاف‌نظر بین متولیان طرح، عدم تأمین مالی طرح شهاب، عدم نظارت مستمر بر طرح، عدم تخصص کافی معلمان، عدم انگیزه کافی و نگرش مثبت به طرح در معلمان، تعدد وظایف معلمان و عدم دقت آنان و کمیت و کیفیت آموزش‌های ضمن خدمت معلمان در خصوص طرح شهاب) و چالش‌های اجرایی (عدم تناسب اقدامات انجام شده با اهداف طرح شهاب، انحراف از غنی‌سازی به جداسازی، عدم توجه به بحث هدایت و باقی ماندن در سطح شناسایی و عدم استمرار در استفاده از نتایج طرح شهاب در پایه‌های تحصیلی بعدی). در خصوص چالش‌های طرح هدایت تحصیلی در دوره

اول متوسطه، ۶ مقوله اصلی و ۱۶ مقوله فرعی شناسایی شد که عبارت‌اند از: چالش‌های فنی (استاندارد نبودن آزمون‌های استعدادیابی و نمره محور بودن هدایت تحصیلی)، چالش‌های فرهنگی-اجتماعی (عدم آگاهی و مداخله صحیح والدین، انتظارات خانواده، تأثیرات رسانه و دوستان)، چالش‌های اقتصادی (عدم جایگاه مناسب اقتصادی-اجتماعی برخی از رشته‌ها و مشاغل در جامعه)، چالش‌های پشتیبانی (کمبود نیروی انسانی، عدم تخصص کافی مشاوران مدرسه، عدم انگیزه کافی نیروی انسانی و کمبود امکانات)، چالش‌های اجرایی (تغییرات ناکارآمد هدایت تحصیلی، عدم ارتباط هدایت تحصیلی با طرح شهاب و توزیع متوازن رشته‌ای) و چالش‌های فردی (عدم تناسب رغبت با توانایی دانش‌آموزان، و عدم آگاهی دانش‌آموزان). بنابراین، با توجه به چالش‌های استخراج شده می‌توان گفت برنامه‌های استعدادیابی در آموزش و پرورش هنوز نتوانسته است به اهداف خود دست یابد و با توجه به اهمیت این مهم، پیشنهاد می‌شود به طراحی برنامه منسجمی برای شناسایی و هدایت استعداد اقدام شود.

واژه‌های کلیدی: استعدادیابی، کنشگران، آموزش و پرورش.

مقدمه

ادبیات استعدادیابی نشان می‌دهد ماهیت استعداد بسیار چالش‌برانگیز است و گاهی موجب می‌شود استعدادیابی بر آن اساس ایجاد شود. یکی از چالش‌های اصلی در خصوص معنا و مفهوم استعداد، ذاتی و اکتسابی بودن استعداد است. دیدگاه‌های مختلفی در این زمینه مطرح شده است برای نمونه، ذات‌گرایان^۱، استعداد را امری ذاتی می‌دانند بدین معنی که فرد در بدو تولد با ضریب هوشی مشخصی متولد می‌شود و تا هنگام مرگ از همان ضریب هوشی برخوردار خواهد بود (گانیه، ۲۰۰۴، دای، ۲۰۱۸). در مقابل، رویکرد توسعه‌گرایی^۲، معتقد هستند اگر چه یک هسته اولیه در خصوص استعداد وجود دارد، اما محیط تأثیر زیادی در توسعه آن دارد و نباید نادیده گرفته شود (دای، ۲۰۱۸). کوزیستو، لین و تیری^۳ (۲۰۱۷) معتقدند افرادی که استعداد را ذاتی و ثابت می‌دانند، در تغییر شرایط اقدامی نمی‌کنند و به خود برچسب می‌زنند و حال آن‌که افرادی که استعداد را رشدیافتنی می‌دانند در کسب وضعیت بهتر تلاش می‌کنند. مناقشه دیگر به این برمی‌گردد که آیا استعداد، یک بعدی و عمومی است یا چند بعدی و خاص؟ دای (۲۰۱۰) معتقد است افرادی که استعداد را عمومی می‌دانند معتقدند استعداد ذاتاً به هیچ حوزه‌ای محدود نمی‌شود، زیرا توانایی‌های شناختی عمومی را می‌توان به شکلی انعطاف‌پذیر هدایت کرد و به طرق مختلف بسته به شرایط و انگیزه‌های محیطی استفاده کرد. اما افرادی که آن را خاص می‌دانند معتقدند استعداد یک حوزه خاص است، زیرا هر حوزه مجموعه‌ای از خواسته‌های منحصر به فرد خود را از نظر حساسیت‌ها، تمایلات و توانایی‌ها دارد که با مجموعه خاصی از اشیاء، معانی نمادین و روابط زیربنایی تنظیم می‌شود. راسموسن و راسموسن^۴ (۲۰۱۴) معتقد هستند با استفاده از نظریه گاردنر می‌توان توضیح داد که استعداد چند بعدی است و در زمینه‌های خاص مطرح می‌شود. فلدهوسن^۵ (۱۹۹۸) با تأکید بر دیدگاه گاردنر معتقد است امروزه با نگاه تک بعدی به استعداد، موجب نادیده گرفتن بسیاری از انواع استعداد شده‌ایم. استعدادهای قابلیت‌هایی در حوزه‌های خاص هستند.

در گزارش مارلند^۶ (۱۹۷۱)، استعداد در افراد یعنی یعنی دارای سطح بالایی از عملکرد در یک یا چند زمینه مانند توانایی ذهنی عمومی، توانایی تحصیلی ویژه، تفکر خلاق و مولد، هنرهای مبتنی بر عملکرد، یا توانایی روانی-حرکتی هستند تعریف می‌شود. از سوی دیگر، رنزولی^۷ (۲۰۱۶)، استعداد را به‌عنوان توانایی ترکیبی، تفکر خلاق و مسئولیت وظیفه تعریف می‌کند. در برخی از تعاریف انجام شده، ویژگی‌های فردی به تصویر کشیده شده و بر عوامل محیطی تأکید شده است. در برخی دیگر از تعاریف، اشاره شده است که استعداد متأثر از ارزش‌های فرهنگی و سیاست‌های اجتماعی است (ابو^۸ و همکاران، ۲۰۱۷). در زمینه عوامل مؤثر در بروز استعداد می‌توان گفت مهم‌ترین متغیرهایی که با استعداد در ارتباطند شامل توانایی عمومی و حوزه خاص، خلاقیت، انگیزه و ذهنیت، تعهد به کار، اشتیاق، علاقه، فرصت و شانس هستند (سوبوتنیک و همکاران، ۲۰۱۱). عوامل مختلفی از جمله شرایط محیطی، ویژگی‌های شخصیتی و هم‌چنین اراده و تلاش فرد از عوامل تکوین و رشد استعداد دانسته می‌شود (تاتنبام، ۲۰۰۳). می‌توان گفت دست کم سه دسته از عوامل در استعداد نقش دارند که از یکدیگر قابل تفکیک نیستند: عوامل فردی (سوبوتنیک و همکاران،

1. Essentialism
2. Developmental Paradigm
3. Kuusisto, Laine & Tirri
4. Rasmussen & Rasmussen
5. Feldhusen
6. Marland
7. Renzulli
8. Abu

(۲۰۱۱)، (بگلری و همکاران، ۱۴۰۰)، عوامل فرهنگی-اجتماعی از جمله خانواده در تبدیل پتانسیل به صلاحیت و صلاحیت به تخصص و تخصص به بهره‌وری علمی و فناوری نقش دارد (کورتزل و گورتزل ۱۹۶۲ و ۲۰۰۴)، (اولزوسکی-کوبیلیوس، ۲۰۱۸)، هم‌چنین خانواده منبع شناسایی استعداد (قاسم‌زاده، عابدی و نیلفروشان، ۱۴۰۱) می‌باشد.

امروزه شناسایی استعدادها از دغدغه‌های خانواده‌ها و سیاست‌گذاران در امر تعلیم و تربیت است و اتخاذ سیاست‌ها و رویه‌های کارآمد برای شناسایی و هدایت استعدادها برتر، یک مسأله اساسی برای نظام‌های آموزشی به شمار می‌رود (اشرف بگلری، اسلام‌پناه و فتاحی، ۱۴۰۰). استعدادها منابع ارزشمندی هستند که جوامع در اختیار دارند. هر جامعه‌ای که به پیشرفت و بقا خود می‌اندیشد، پرورش استعدادها را از اعضای جامعه را در کانون توجه قرار می‌دهد. لذا شناسایی کودکان مستعد در حوزه‌های مختلف و هدایت آنان برای نظام‌های آموزشی در سراسر جهان مورد توجه است (علی‌پور، آیتی و سورگی، ۱۳۹۸). هم‌چنین در نظام‌های آموزشی دنیا ارائه مشاوره به دانش‌آموزان و هدایت آنان در حوزه‌های مختلف تحصیلی و یادگیری، موضوعی مهم و کلیدی تلقی می‌شود (رودی، ۱۴۰۲) زیرا گام مؤثری در جهت حل مشکلات تحصیلی دانش‌آموزان است (شریفی و همکاران، ۱۴۰۲). آموزش و پرورش نیز از این امر مستثنی نیست. توجه به استعدادها دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش به‌عنوان یکی از ارزش‌های حاکم مطرح شده است و در اسناد بالادستی همچون سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی به آن تأکید شده است. در بند ۱۶ سند تحول بنیادین به تنوع بخشی در ارائه خدمات آموزشی و فرصت‌های تربیتی در راستای شکوفایی استعداد دانش‌آموزان تأکید شده است. هم‌چنین در اصول ۷ و ۱۱ ناظر به برنامه‌های درسی و تربیتی در برنامه درسی ملی به لزوم توجه به استعدادها، توانایی‌ها و علایق دانش‌آموزان و نیز توجه به دانش‌آموزان عادی با نیازهای ویژه و استعدادها درخشان در تدوین برنامه‌های درسی تأکید شده است. به همین منظور برنامه‌های مختلفی مانند طرح هدایت تحصیلی نوین، کنکور سراسری، طرح شهاب، مدارس سمپاد، جشنواره خوارزمی، المپیادهای علمی و مسابقات دانش‌آموزی توسط آموزش و پرورش اجرا شده است. اما نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که اجرای این طرح‌ها با ابهاماتی همراه است. گزارشی که بنیاد ملی نخبگان در سال ۱۳۹۰ منتشر کرد به بررسی و تحلیل اثر کنکور سراسری، آزمون سمپاد، جشنواره خوارزمی، المپیادها و مسابقات دانش‌آموزی پرداخت. در این گزارش کنکور سراسری بسیار آسیب‌زا معرفی شد که قادر به شناسایی استعدادها نیست. هم‌چنین جشنواره خوارزمی قادر به شناسایی استعدادها نیست. آزمون سمپاد را نیز مبتنی بر پیشرفت تحصیلی و نه استعداد، متهم کرد. هم‌چنین المپیادها در این گزارش به‌عنوان نقطه‌ای و پسینی معرفی شدند که منجر به پرورش استعدادها نمی‌شود. زیوری رحمان و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی استعدادیابی در ایران» به مرور نظام‌مند ادبیات انجام شده در این حوزه در سه ده اخیر پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد چالش‌های اصلی در فرایند استعدادیابی در ایران به عدم توافق از تعریف استعداد و با استعداد و هم‌چنین هدایت و نظارت بر فرایند استعدادیابی، عدم وجود آزمون‌های استاندارد بومی و عدم وجود متخصص حوزه را نام بردند. دهقان طرزجانی و بانسی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «چرا در ایران نمی‌توانیم استعدادیابی کنیم؟» به این امر اشاره کردند که در ایران به جای استعدادیابی از آزمون‌های هوش بیشتر استفاده شده است. آن‌ها به مشکلات انواع روش‌های استعدادیابی در ایران مانند آزمون‌های مداد-کاغذی، امواج مغزی و ژنتیک پرداختند.

از بین برنامه‌های اجرا شده توسط آموزش و پرورش برای استعدادیابی، طرح هدایت تحصیلی در متوسطه اول و شهاب در دوره ابتدایی در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه قرار گرفته است که در پژوهش حاضر نیز بر این دو طرح تمرکز شده است. موضوع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان از معضلات جدی وزارت آموزش و پرورش بوده است، تا حدی که از گذشته تاکنون مصوبات و اسناد زیادی از جمله «قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۶۶، قانون برنامه دوم توسعه در سال

۱۳۷۳، آیین‌نامه آموزشی دوره متوسطه در سال ۱۳۸۰، قانون برنامه چهارم در سال ۱۳۸۳، نقشه جامع علمی کشور در سال ۱۳۸۹، قانون برنامه پنجم توسعه در سال ۱۳۸۹، سند تحول بنیادین در سال ۱۳۹۰، برنامه درسی ملی در سال ۱۳۹۱ و در سال ۱۳۹۴ آیین نامه جدید هدایت تحصیلی» در راستای آن اتخاذ شده، اگرچه هنوز در حل ریشه‌ای آن و کسب رضایت ذی‌نفعان موفق نبوده است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۹). برای اجرای طرح هدایت تحصیلی، هزینه‌های زیادی به وزارت آموزش و پرورش تحمیل می‌شود (نویدی، ۱۳۹۷؛ اسکندری، ۱۳۹۶). اما براساس یافته‌های پژوهش (نویدی، ۱۳۹۸؛ اسکندری، ۱۳۹۶؛ اسکندری حامد، ۱۴۰۰) هدایت تحصیلی دانش‌آموزان چندان موفق نبوده است و تعداد ترک تحصیل‌کنندگان تغییر رشته‌دهندگان در دوره‌های بالاتر مصداق این مسئله است و دلیل اصلی آن عدم انتخاب رشته متناسب با استعداد تحصیلی است (اسکندری، ۱۳۹۶). در پژوهش‌های انجام شده در زمینه آسیب‌شناسی فرایند هدایت تحصیلی به عوامل مؤثر از جمله: مشاور (محمدی و رئیس‌سرتشنیزی، ۱۴۰۱؛ دهقان طرزجانی و بانسی، ۱۳۹۱؛ محمدی، ۱۳۷۷؛ رضوی زاده و ورشوی، ۱۴۰۱؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۹، نویدی، ۱۳۹۷؛ میلگو کوند، سیجاس سانتوس و گراند پرادو^۱، ۲۰۲۱) خانواده (محمدی و رئیس‌سرتشنیزی، ۱۴۰۱؛ رضوی‌زاده و ورشوی، ۱۴۰۱؛ منبری و همکاران، ۱۴۰۱؛ سلیمان نژاد، ۱۳۸۷؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ سالاری و همکاران، ۱۴۰۱) مدرسه و مربیان (کاروالو و همکاران، ۲۰۱۴؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۹؛ محمدی و رئیس‌سرتشنیزی، ۱۴۰۱) دانش‌آموز (منبری و همکاران، ۱۴۰۱؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ اسکندری، ۱۳۹۶؛ رضاپور و شفيعی، ۱۳۹۳؛ محمدی و رئیس‌سرتشنیزی، ۱۴۰۱؛ جروین و سوبوتنیک^۲، ۲۰۲۱؛ به نقل از سالاری و همکاران، ۱۴۰۰؛ خادمی و خادمی، ۱۳۹۹) بافت و زمینه (رضاپور و شفيعی، ۱۳۹۳؛ رضایی مدنی و همکاران، ۱۳۹۸؛ محمدی و رئیس‌سرتشنیزی، ۱۴۰۱؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ نویدی، ۱۳۹۷، احمدی، ۱۳۹۶؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۹؛ رضوی‌زاده و ورشوی، ۱۴۰۱) اشاره شده است.

امروزه به کارگیری سیاست‌ها و راهبردهای اثربخش برای شناسایی و هدایت استعدادها برتر، یک مسأله مهم برای نظام‌های آموزشی به حساب می‌آید (علیپور و همکاران، ۱۴۰۱). «شناسایی و هدایت استعدادها برتر» (شهاب) که مهم‌ترین طرح شناسایی مستعدان در عرصه آموزش عمومی است، در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۵ به تصویب هیئت امنای بنیاد رسید. پس از آن «شورای راهبری طرح شهاب» با مسئولیت راهبری و نظارت در بنیاد و «ستاد مرکزی اجرایی طرح شهاب» با مسئولیت اجرایی‌سازی طرح در وزارت آموزش و پرورش تشکیل شد. هدف از تصویب و اجرای طرح، شناسایی و هدایت آموزشی، تربیتی و معنوی مستعدان از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه با سازوکار مناسب است تا هویت دینی و ملی افراد تقویت شده و احساس مسئولیت نسبت به ایفای نقش سازنده در کشور برای آنان حاصل شود (مجموعه متون آموزشی طرح شهاب، ۱۳۹۱). با توجه به پژوهش‌های انجام شده در زمینه اجرای طرح شهاب، شمار قابل توجهی از کارشناسان، مدیران مدارس و آموزگاران بر این باورند که این طرح می‌تواند توجه آموزش و پرورش را به وظیفه فراموش شده‌اش درباره شناسایی و هدایت استعدادها متنوع جلب کند با این وجود ابهاماتی در زمینه هدف کلی طرح و شیوه اجرای طرح وجود دارد به همین دلیل، گاهی در اذهان مجریان طرح تصورات متناقضی در هدف اصلی طرح شهاب وجود دارد (نویدی، ۱۳۹۸). بنابراین سوال کلی پژوهش حاضر این است که چالش‌های برنامه‌های استعدادیابی از دیدگاه کنشگران تعلیم و تربیت چیست؟

سوالات فرعی پژوهش عبارت بودند از:

- استعداد و استعدادیابی در دیدگاه کنشگران تعلیم و تربیت به چه مفهومی است؟
- چالش‌های طرح هدایت تحصیلی از نظر کنشگران تعلیم و تربیت چیست؟
- چالش‌های طرح شهاب از نظر کنشگران تعلیم و تربیت چیست؟

1. Mielgo-Conde, Seijas-Santos, & Grande-de-Prado,

2. Jervin & Subotnik

روش‌شناسی پژوهش

هدف پژوهش حاضر تحلیل وضعیت استعدادیابی از منظر کنشگران تعلیم و تربیت می‌باشد، لذا این پژوهش با روش کیفی پایه^۱ انجام گرفته است. رایج‌ترین نوع پژوهش کیفی در رشته‌های کاربردی نظیر تعلیم و تربیت، اداری، بهداشت، خدمات اجتماعی، مشاوره، تجارت و غیره، روش پایه است. در این مورد، پژوهشگران مشخص نمی‌کنند که کارشان در ردیف کدام یک از مقولات مطالعه کیفی اعم از پدیدارشناسی، نظریه داده بنیاد، مطالعه موردی، تحلیل روایتی یا قوم نگاری است، و هدف کلی عبارت است از فهمیدن چگونگی درک مردم از زندگی و تجربه‌های خود. اگر چه این فهمیدن مشخصه تمامی پژوهش‌های کیفی است، اما انواع دیگر مطالعات کیفی یک بعد اضافی هم دارند. مثلاً مطالعه پدیدارشناسی به دنبال فهمیدن جوهره و ساخت زیربنایی پدیده مورد نظر است (میریام و تیسدل^۲، ۲۰۱۸). مشارکت‌کنندگان پژوهش کلیه مشاوران مدارس استان همدان می‌باشند که از طریق روش نمونه‌گیری ملاک‌محور (براساس تخصص و تجربه عملی^۳) و گلوله برفی و طبق قاعده اشباع نظری مورد نمونه‌گیری قرار گرفتند. معمولاً نمونه مورد مطالعه در تحقیقات کیفی کاملاً مشخص و از پیش تعیین شده نیست و حجم نمونه با سطح اشباع‌پذیری ارتباط تنگاتنگی دارد. تکرار داده‌های جمع‌آوری شده قبلی، مشخص‌کننده تعداد نمونه‌های مورد نیاز تحقیق است. بر این اساس مصاحبه با افراد جامعه مورد پژوهش تا آنجا ادامه می‌یابد که محقق یک نوع یکسانی (تکرار) را در پاسخ مشاهده نماید (ابراهیمی، ۱۳۹۵). ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. سؤالات مصاحبه بر مبنای مبانی نظری استعداد، هدایت تحصیلی، طرح شهاب و سایر برنامه‌های استعدادیابی تنظیم گردید. سؤالات در طول پژوهش و بعد از تحلیل محتوای هر مصاحبه یا حتی در حین مصاحبه مورد جرح و تعدیل قرار می‌گرفت. زمان مصاحبه‌ها بین (۶۰ تا ۸۰ دقیقه) به طول انجامید. برای ضبط مصاحبه‌ها از مصاحبه‌شوندگان اجازه گرفته شد و از جنبه محرمانه ماندن اطلاعات به آن‌ها اطمینان داده شد. پس از هر مصاحبه، فایل صوتی تبدیل به متن و تایپ می‌شد. بعد از تایپ هر مصاحبه تحلیل یافته‌ها با نرم‌افزار مکس کیودا (۱۲) به روش کدگذاری و مقوله‌بندی انجام شد. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع در مقولات ادامه یافت. در پژوهش حاضر اشباع داده‌ها در مصاحبه شماره ۱۰ انجام گرفت که مشخصات مصاحبه‌شوندگان در جدول شماره ۱ آرایه شده است.

به‌منظور اعتباربخشی به یافته‌های پژوهش، از شیوه چک اعضا استفاده شد و یافته‌ها در اختیار دو نفر از مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت که اعتبار آن توسط آن دو نفر تأیید شد. هم‌چنین بخشی از کدگذاری‌ها در اختیار یک کدگذار بیرونی قرار گرفت تا اعتبار آن مورد بررسی قرار گیرد. بدین ترتیب از او خواسته شد تا جداگانه بخشی از داده‌ها را کدگذاری کند و سپس نتایج در قیاس با کدگذاری پژوهشگران قرار گرفت و ضریب توافق درون موضوعی کاپا جهت محاسبه توافق استفاده شد. از آنجا که توافق دو ارزیاب ۰,۸۸ بود، ضریب کاپا ۰,۷۶ به دست آمد که مناسب است.

جدول ۱. مشخصات دموگرافیک مصاحبه‌شوندگان

مصاحبه‌شونده	جنسیت	سابقه	تحصیلات
شماره ۱	مرد	۳۱	کارشناسی ارشد علوم تربیتی
شماره ۲	مرد	۳۱	کارشناسی ارشد روانشناسی و علوم تربیتی
شماره ۳	مرد	۳۴	کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی

1. Basic Qualitative Research

2. Merriam & Tisdell

۳. این افراد در دوره‌ای عهده دار اجرای طرح‌های مربوط به استعدادیابی (مانند طرح شهاب یا هدایت تحصیلی) بودند و یا مشاوران تحصیلی برحسته مدارس متوسطه اول بودند.

شماره ۴	مرد	۱۶	کارشناسی ارشد علوم سیاسی
شماره ۵	مرد	۳۵	کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی
شماره ۶	مرد	۳۰	کارشناسی ارشد روانشناسی
شماره ۷	مرد	۱۰	دکترای تخصصی سنجش و اندازه‌گیری
شماره ۸	مرد	۳۰	دکترای روانشناسی
شماره ۹	مرد	۲۸	کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی
شماره ۱۰	مرد	۱۵	کارشناسی ارشد روانشناسی

یافته‌های پژوهش

در این بخش یافته‌های حاصل از مصاحبه با استفاده از تحلیل کیفی تجزیه و تحلیل شد. کدگذاری با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا (نسخه ۱۲) انجام گرفت.

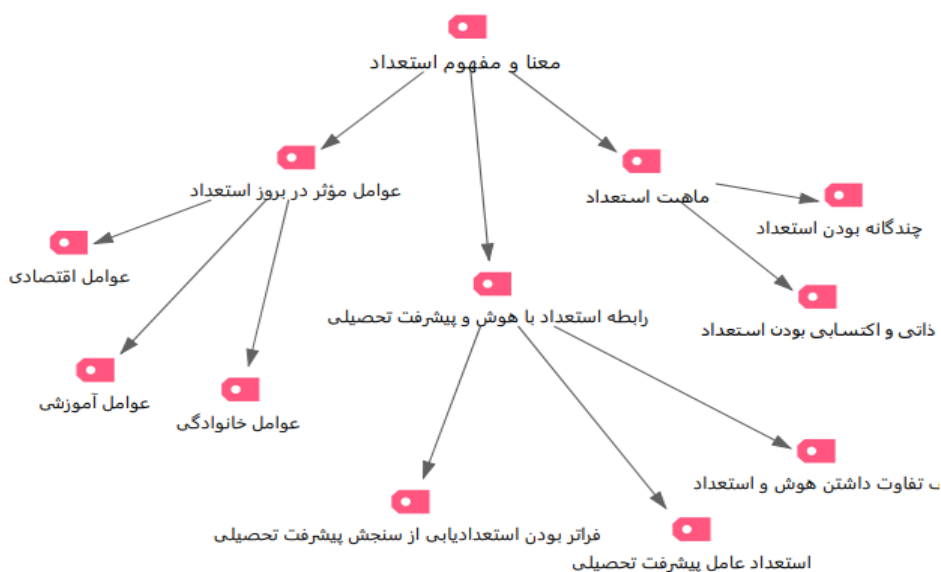
یافته‌های پژوهش در راستای رسیدن به پاسخ سوال فرعی اول پژوهش

سوال اول فرعی پژوهش عبارت است از استعداد و استعدادیابی در دیدگاه کنشگران تعلیم و تربیت به چه مفهومی است؟ بعد از تجزیه و تحلیل داده‌ها، ۳ مقوله اصلی و ۸ مقوله فرعی بدست آمد. که در جدول شماره ۲ و خروجی مقولات با نرم‌افزار مکس کیودا در نمودار شماره ۱ درج شده است.

جدول ۲. مقولات بدست آمده در خصوص معنا و مفهوم استعداد

مقولات اصلی	مقولات فرعی	نمونه تجربیات و نظرات مصاحبه‌شوندگان
ماهیت استعداد	چندگانه بودن استعداد (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۲، ۴، ۸، ۹، ۱۰)	.. یعنی این طور نیست که تمام توانمندی‌ها افراد توی یه سطح باشه .. مثلاً من خوب صحبت می‌کنم هوش کلامی بالایی دارم ولی ریاضیم در اون حد خوب نیست یا علومم در اون حد ممکنه خوب نباشه به هر صورت هر جور که شما .. با هر پارامتری که شما بخواهید اندازه بگیرید فرد تو یه زمینه‌ای از زمینه‌های دیگه توانمندتره (کد ۲)
	ذاتی و اکتسابی بودن استعداد (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۲، ۴، ۵، ۷، ۸، ۱۰)	من احساس می‌کنم هر دو، استعداد در هر دو حوزه پیش میره یعنی هم بخشیش واقعاً ذاتیه خب بخشیش هم اکتسابی. نمیشه صد درصد باشه (کد ۶)
رابطه استعداد با هوش و پیشرفت تحصیلی	تفاوت داشتن هوش و استعداد (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۵، ۸)	هوش اون بهره‌ایه که فرد تو شرایط فعلی داره مثلاً شما یه ظرفیت دارید از میزان توانمندی‌های ذهنیتون، شناختیتون .. منتها استعداد انگار یه دورنما به ما میده.. (کد ۸)
	استعداد عامل پیشرفت تحصیلی (مصاحبه‌شونده شماره ۳، ۵، ۶، ۸، ۱۰)	ببینید من برداشتم اینکه اگر من انتخاب رشته‌ام بود براساس استعداد خواب بکنم درصد موفقیت به شدت بالا میره مثلاً من استعداد ریاضی دارم و برم رشته ریاضی درس بخونم به شدت درصد موفقیت بالا می‌ره.. (کد ۵)
فراتر بودن استعدادیابی از سنجش پیشرفت تحصیلی (مصاحبه‌شونده شماره ۷، ۱۰)	فراتر بودن استعدادیابی از سنجش پیشرفت تحصیلی (مصاحبه‌شونده شماره ۷، ۱۰)	... پیشرفت تحصیلی با استعداد یکی نیست همبستگی دارن ولی همبستگی آنچنان قوی نیست که این دو تا به جای هم دیگه به کار بره و ما بیایم (کد ۷)

پژوهش‌ها نشون میدن خانواده‌هایی که از لحاظ سواد بالا بودن.. و از لحاظ هوشی بالا بودن، خانواده‌هایی که از لحاظ آموزشی و سواد بالا بودن دانش‌آموزان از لحاظ استعداد موفق‌تر بودن (کد ۱۰)	عوامل خانوادگی (مصاحبه‌شونده شماره ۴، ۵، ۷، ۸، ۱۰)	
اگه محیط مساعد باشه، مدرسه به نیازهای ویژه‌ی دانش‌آموزها توجه ویژه داشته باشه، .. تکریم بشن دانش‌آموزها، بله، استعدادشان شکوفا می‌شه. (کد ۶)	عوامل آموزشی (مصاحبه‌شونده شماره ۳، ۴، ۶، ۷، ۱۰)	عوامل مؤثر در بروز استعداد
خیلی ما دیدیم اون شخص استعداد ریاضی داره، استعداد موسیقی داره .. به هیچ عنوان شکوفا نمیشه چون والدین از لحاظ اقتصادی تو موقعیت بدی هستن، از لحاظ اجتماعی تو موقعیت بدی هستن (کد ۱۰)	عوامل اقتصادی (مصاحبه‌شونده شماره ۳، ۵، ۸، ۱۰)	

شکل ۱. خروجی مقولات بدست آمده با نرم‌افزار مکس کیودا (۱۲) در خصوص معنا و مفهوم استعداد

یافته‌های پژوهش در راستای رسیدن به پاسخ سوال فرعی دوم پژوهش سوال دوم فرعی پژوهش عبارت است از چالش‌های طرح هدایت تحصیلی از دیدگاه کنشگران تعلیم و تربیت چیست؟ در این خصوص، ۶ مقوله اصلی و ۱۶ مقوله فرعی بدست آمد که در جدول شماره ۳ و نمودار شماره ۲ درج گردیده است.

جدول ۳. مقولات بدست آمده از چالش‌های طرح هدایت تحصیلی

مقولات اصلی	مقولات فرعی	نمونه تجربیات و نظرات مصاحبه‌شوندگان
چالش‌های فنی	استاندارد نبودن آزمون‌های استعدادیابی (مصاحبه‌شونده شماره ۵، ۷، ۹، ۱۰)	ببینید این آزمون‌ها آزمون‌های بسیار غیرطبیعی .. اصلاً ویژگی‌های روان‌سنجی این هیچ جایی اعلام نشده که یکی بیاد بگه من اینه هنجاریایی کردم حالا محتواش این جوریه روایی‌اش اینجوریه ما چنین چیزی نداریم پس بنابراین این آزمون برای هدایت تحصیلی به درد نمی‌خوره..... آزمون بسیار طولانیه ببینید ... نتایجش هیچ اعتباری ندارد این طرح کاملاً نتایجش زیر سواله (کد ۷)
چالش‌های فرهنگی-اجتماعی	نمره محور بودن هدایت تحصیلی (مصاحبه‌شونده شماره ۵، ۸، ۶، ۹)	... نمراته. اصلاً شما بگو این دانش‌آموز بهترین نقاشی رو می‌کشه. از لحاظ شعر، زمینه‌ی شعرى داره، شعرسرایى می‌کنه، ولی وقتی که نمره‌ی ادبیاتش مجموع سه سال ۱۴ نباشه، این دانش‌آموز نمی‌تونه بره رشته‌ی انسانی.... (کد ۶).
	عدم آگاهی و مداخله صحیح خانواده (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۲، ۸، ۹، ۱۰)	خیلی از بچه‌ها دوست دارن برن به رشته‌ای که.. یا والدینشون نمیذارن برن .. من دانش‌آموز زیاد دیدم که عاشق رشته‌های فنی و حرفه‌ایه ولی والدینش نمیذارن (کد ۲)
	انتظارات خانواده (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۴، ۵، ۶، ۹)	پدر میگه از روزی که بچه متولد می‌شه میگه بچه من این دکترو .. ها این پزشکته.. ها نمی‌دونه که آیا این توانمند هست یا نیست زور می‌زند تلاش می‌کند دارد به هر دری می‌زنه که این بچه شو رو بفرسته بره تجربه نمی‌دونه که آیا این استعداد داره یا استعداد ندارن (کد ۱)
	تأثیرات رسانه و دوستان (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۴)	رغبت دانش‌آموز از چی تشکیل شده ... صحبت‌های دوستان، شنیده‌ها، اخبار دیدن‌ها... (کد ۱)
چالش‌های اقتصادی	عدم جایگاه مناسب اقتصادی-اجتماعی برخی از رشته‌ها و مشاغل در جامعه (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۸، ۹)	خب الان بحث هدایت تحصیلی گره خورده با مباحث شغل و مباحث این که فارغ‌التحصیلان رشته تجربی بازار کار دارن، برن پرستاری بخون، پزشکی بخونن بقیه فارغ‌التحصیلان کارشون اون چنان ضمانتی نیست چون یهو این همه هجوم آوردن رو بحث تجربی و رو بحث مسائل شغلی و این‌ها .. بحث هدایت تحصیلی با آینده شغلی بچه‌ها خیلی گره خورده و دلیل هجوم بچه‌ها به رشته تجربی هم دقیقاً همینیه که اونجا بازار کار هست، زمینه کار هست برای رشته‌های فنی-مهندسی و رشته انسانی بازار کارخوبی الان وجود نداره (کد ۲)
	کمبود نیروی انسانی (مصاحبه‌شونده شماره ۴، ۵، ۶، ۷، ۹)	ما به زمانی میایم به سیصد نفر به مشاور میدیم ظرف دو روز مثلاً سالن امکانات نداره جلسه بزاره صحبت بکنه بعد خودش آیا اطلاعات دار میشه انقدر هست که بتونه کمک‌کننده باشه به نظر من به بازنگری اساسی می‌خواد (کد ۴)
چالش‌های پشتیبانی	عدم تخصص کافی مشاوران مدرسه (مصاحبه‌شونده شماره ۵، ۱۰)	من میگم بباین برای مشاوره‌ها کارشون رو اولویت‌بندی کنیم... ما میایم برای مشاوران کار تعریف می‌کنیم به هیچ کدوم نمی‌رسیم هیچ کدام درست انجام نمیده همه رو سمبل می‌کنه و ما اینو ازش می‌خوایم ما می‌گیم تو کار می‌کنی یا نمی‌کنی مهم نیست گزارش بده که این کارو کردی. (کد ۵)
	عدم انگیزه کافی نیروی انسانی (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۷)	منابع شناسایی خیلی ضعیف اولاً اینکه یکپیش بحث معلماست معلم بسیار بی‌انگیزه ان.. (کد ۷)
	کمبود امکانات (مصاحبه‌شونده شماره ۸، ۹)	هزینه‌هایی باید برای دانش‌آموزان درمستوسطه اول باید اتفاق بیفته .. اردوها، بازدیدها و به هر حال اون ارتباطی که معلمان دوره متوسطه اول باید با صنعت، باید با سایر ارگان‌ها با سایر وزارتخانه‌ها داشته باشن که بتونن با چه ویژگی با چه معیارهایی دانش‌آموزان رو به سمت و سوی استعداداشون هدایت بکنن (اما این هزینه‌ها انجام نمی‌شود) (کد ۸)

هدایت تحصیلی دچار یه سری فراز و فرودها، دچار یه سری تغییرات مسیریاتی اجرا شد فقط یه مقداری بحث نمره گذاری در فرایندهای مشاوره‌ای یا بحث. تغییراتی که در نوع آزمون‌هایی مثل آزمون رغبت، آزمون استعداد در فرایند هدایت تحصیلی اتفاق افتاده الان فقط یه مقداری تغییر کرده، وگرنه خروجی مسأله مثل سال‌های قبل هستش، مثل سنوات گذشته هستش دانش‌آموزان واقعاً استعدادیابی نمیشوند براساس معیارهای واقعی و حقیقی (کد۸)

تغییرات ناکارآمد هدایت تحصیلی (مصاحبه‌شونده شماره ۸)

... ما ورودی طرح از کلاس ابتدایی چیزی نداریم.. یعنی دفترچه‌های یا کاربرگ شهاب بچه‌هایی که از ابتدایی وارد متوسطه اول میشن قرار براین بوده که استعدادشون تقریباً در حوزه‌های مختلف هفت‌گانه براساس اون استعدادیابی هوشی مشخص بشه خب این کار برگ و دفترچه کنار گذاشته میشه (کد۸)

عدم ارتباط هدایت تحصیلی با طرح شهاب (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ و ۸)

چالش‌های اجرایی

.. خب ببینید .. میان یه سهمیه در نظر می‌گیرن، مثلاً میگن ناحیه .. پانصد نفر ظرفیت تجربی داره، حالا هر کس با هر هوش و استعداد و غبت اومده شما بیا پانصد نفر رو الف بده چون بیشتر ظرفیت نداره، خب .. یه جورایی اون بحث توزیع متوازن رشته‌ای خیلی هم تو این بحث خیلی دخیله (کد۲)

ارجحیت توزیع متوازن رشته‌ای بر استعداد (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۲)

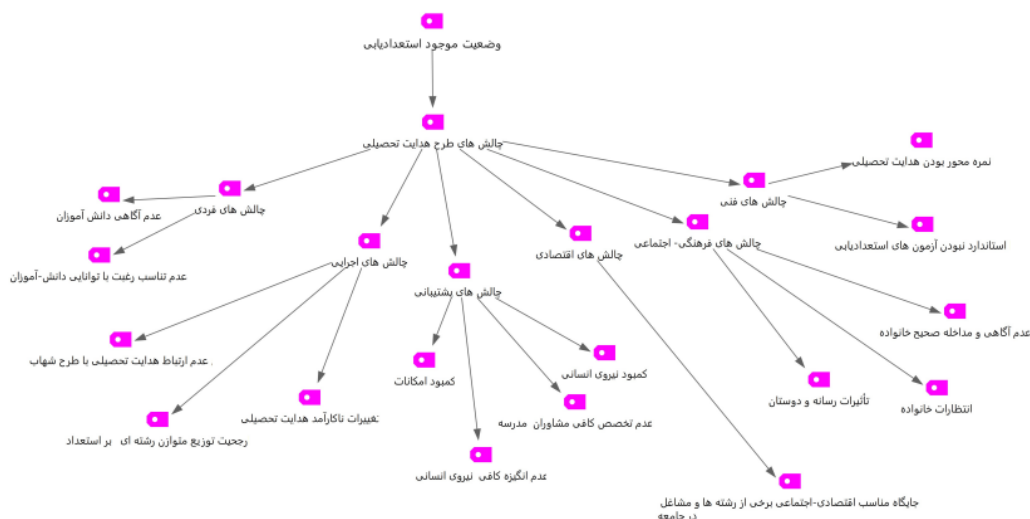
در حال حاضر واقعاً متفاوت از سال قبل صادر شده خیلی هم نسبتاً خوب بود ولی دانش‌آموزان والدین چون موافق میل‌شان پیش نرفت چون اون رشته‌ای که خودش رغبت دارن نه توانایی خب طبق اون نمی‌تونن برن. وجود رغبت در دانش‌آموزان و عدم توانایی (کد۱)

عدم تناسب رغبت با توانایی دانش‌آموزان (مصاحبه‌شونده شماره ۱، ۸)

چالش‌های فردی

.... این دانش‌آموز داره انتخاب رشته می‌کنه حالا یه بحث این بوده که اصلاً دانش‌آموز سال نهم از منظر اجتماعی هنوز به اون حد رسیده که انتخاب بکنه اصلاً ما چیز رو بهش دادیم توانمندیش در حدی هست که انتخاب درستی بکنه به نظر نیست یه ذره زوده. (کد۵)

عدم آگاهی دانش‌آموزان (مصاحبه‌شونده شماره ۵، ۷، ۱۰، ۸)

شکل ۲. خروجی مقولات بدست آمده با نرم‌افزار مکس کیودا (۱۴) چالش‌های طرح هدایت تحصیلی

یافته‌های پژوهش در راستای پاسخ به سوال سوم فرعی پژوهش

سوال سوم فرعی پژوهش عبارت است از چالش‌های طرح شهاب از دیدگاه کنشگران تعلیم و تربیت چیست؟ که در این خصوص، ۱۴ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی بدست آمد که در جدول شماره ۴ و نمودار شماره ۳ درج گردیده است.

جدول ۴. مقولات بدست آمده از چالش‌های طرح شهاب

مقولات اصلی	مقولات فرعی	نمونه تجربیات و نظرات مصاحبه‌شوندگان
	مشخص نبودن ابزار شناسایی استعداد (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۱۰)	بعضی جاها شما می‌خواوی هوش موسیقایی بچه‌ها رو اندازه‌گیری کنی واقعا ابزار و اهرمی در اختیار نبود که ببینی کی مثلا هوشش خوبه... یا مثلا هوش فضایی بچه‌ها رو می‌خوای با یه نقاشی ... کار به اونجا می‌رسید که شما فقط به یه نقاشی بسنده بکنی. (کد ۲)
چالش‌های فنی	عدم داشتن اعتبار نتایج به دلیل مبتنی بودن بر نظرات معلمان (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۸)	معلم هر سال داره عوض میشه اینه که نمیتونه شخصیت دانش‌آموز رو اون جوری که می‌خواد و باید و شاید شکل بده چون هی ما مرتب داریم معلم عوض می‌کنیم و اینا هم این شخصیتاشون بعضی وقت‌ها تفاوتاشون خیلی زیاده؛ یکی سخت‌گیره، یکی سهل‌گیره، یکی اصلا رها میکنه، همین نتایج کارشونو که تحلیل می‌کردیم معلم کلاس چهارم اعتقاد داشت که این استعداد ریاضیه، معلم کلاس پنجم اعتقاد داشت که نه این ادبیاتش قویه... (کد ۲)
چالش‌های فرهنگی-اجتماعی	عدم مواجهه صحیح خانواده‌ها با استعداد فرزندان (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۵)	یه کلاس سی نفره معلم به خاطر این که اولیا بهش اعتراض نکنن تمام زده بود که این‌ها همه تو تمام زمینه‌های هوشی عالین .. و یه .. کافی بود چهارتا اینجوری باشه داخل بحث، کار رو چقدر خراب می‌کرد (کد ۲)
	اختلاف نظر بین متولیان طرح (مصاحبه‌شونده شماره ۲)	خود وزارت یه زمانی یکی دوتا وزیر تو آموزش و پرورش کار میکردن با استعداد درخشان خیلی چالش داشتن، اصلا می‌خواستن مدارس استعداد درخشان رو حذف کنن.. (کد ۲)
	عدم تأمین مالی طرح شهاب (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۳، ۴، ۵، ۸ و ۱۰)	بنیاد نخبگان که پشت طرحه بود خودشو کنار کشید چون تمام اسپانسر مالی طرح .. بنیاد نخبگان بود که زیر نظر ریاست جمهوری، اصلا ربطی به آموزش و پرورش نداره .. خودشو کنار کشید بنیاد نخبگان و این طرح هدایتش هزینه بر بود... اینقدر هزینه بالا بود، متأسفانه و صد تأسف. تو جامعه ما هر جا که میری میرسی به مساله مالی یعنی اینجاس که می‌گه متأسفانه طرح هزینه‌بر بوده.. نمی‌تونه ادامه پیدا کنه (کد ۸)
چالش‌های پشتیبانی	عدم نظارت مستمر بر طرح (مصاحبه‌شونده شماره ۵)	ما اصلاً در کشورمون نظارتی روی طرح نداریم ما بیشتر رو گزینش داریم کار می‌کنیم تا نظارت یعنی سعی می‌کنیم نیرو خوب بگیریم ولش کنیم خب کار کنه بسپریمش به وجدان خودش در حالی که الان تو کشورهای پیشرفته بیشتر اون نظارته یعنی نیرو رو میارن نظارت میکنن... الان طرح شهاب هم خیلی خوب طراحی می‌کنیم بعد ولش می‌کنیم تا معلم‌ها خودشون اجرا کنند (کد ۵)
	عدم تخصص کافی معلمان (مصاحبه‌شونده شماره ۴، ۵)	. ببین اولیش اینه که آموزگاری ما آموزش ندیده خب به گونه‌ای کار... ارزش شهاب چیه نسبت به گویه‌ها توجیه شده باشه و واقعی بزنه (کد ۴)
	عدم انگیزه کافی و نگرش مثبت به طرح در معلمان (مصاحبه‌شونده شماره ۴، ۷، ۸)	اصلا اجباری... می‌فهمه جز وظایفش ذاتیشه الان خیلیا فکر می‌کنن این باریه داریم تحمیل می‌کنیم [حسه آموزگار حسه مدیر حسه مشاور که ما داریم باری رو تحمیل می‌کنیم .. یه احساسی نداره که جز وظایف ذاتی و سازمانیشه (کد ۴)

یه موضوع دیگه هم بود تعدد طرح‌ها توی آموز ابتدایی بود که معلما از این همه طرح تو آموزش ابتدایی خسته بودن؛ میگفتن که ما کدومشو انجام بدیم وقتی می‌رفتی باهاشون صحبت می‌کردی ده تا طرح ردیف میکردن که ما همه اینار و باید سر کلاس انجام بدیم و به هیچ کدومش نمی‌رسیدن، همینجوری، الکی می‌زدن مثلا پر میکردن می‌اومد و اینا .. و اینا باعث می‌شد دیتاها بی‌ارزش بشه و قتی دیتاها بیارزش میشد همه کار میرفت زیر سوال (کد ۲)

تعدد وظایف معلمان و عدم دقت آنان
(مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۸)

□.... اولاً این که تو حوزه آموزش مشکل داشت تعدا مدرسینی که باید آموزش میدادن کم بودن محدود بودن یعنی پروسه زمان‌بری بود برای آموزش تعداد معلمان با تعداد بالا مثلاً ده نفر دو نفر، سه نفر آموزش دیده بودن که باید آموزش میدادن.. اساتیدی که داشتن اینو در واقع تدریس میکردن (کد ۸) .. در واقع اکثراً.. اساتید دانشگاهی بودن که. با محیط آموزش و پرورش آشنایی نداشتن... (کد ۱۰)

کمیت و کیفیت آموزش‌های ضمن خدمت معلمان در خصوص طرح شهاب (مصاحبه‌شونده شماره ۸، ۱۰)

پاشنه آشیل برنامه ملی شهاب بحث هدایتش بود که نه تونستن براش آیین‌نامه جامعی بنویسن، نه تونستن برنامه خاصی پیش‌بینی بکنن و نه نیروشو تونستن فراهم بکنن، نه پولشون تونستن فراهم بکنن.. ولیکن توی بحث. (کد ۲)

عدم تناسب اقدامات انجام شده با اهداف طرح شهاب (مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۳)

. برنامه ملی شهاب ما دنبال بحث غنی‌سازی بودیم نه بحث جداسازی بحث این بودیم ..یه سری مباحث رو براشون تعریف بکنیم که اینا تو این زمینه استعدادشون شکوفاتر بشه، چالش‌های ذهنی بیشتری داشته باشن، و مجدد برگشتیم به بحث آزمون‌ها، به بحث جداسازی، به بحث استعدادهای درخشان، مدارس استعداد درخشان (کد ۲)

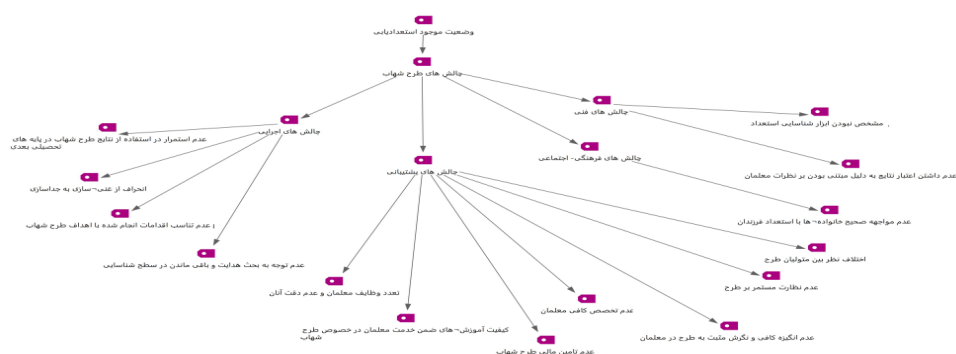
انحراف از غنی‌سازی به جداسازی
(مصاحبه‌شونده شماره ۲)

آره تو یه شناسایی چی توی شناسایی آره ولی تو هدایت پس یعنی ما همه‌ی دانش‌آموزمون که توی طرح شهاب بودن نسبت به اون استعدادی که داشتن می‌تونستن همه برخوردار باشن از این شناسایی استعداد (کد ۳)

چالش‌های اجرایی
عدم توجه به بحث هدایت و باقی ماندن در سطح شناسایی
(مصاحبه‌شونده شماره ۲، ۳، ۵، ۸، ۱۰)

به مرور ناامید شدم دیدم که خب دفترچه‌ها داره پر میشه معلم داره کارش انجام میده خب دفترچه‌ها جمع‌بندی می‌شه چهارم پنجم ششم و میره توی پرونده دانش‌آموزان ولی خروجیش هیچیش معلوم نیست.. دختر خود من چهارمش پنجم ششمش پرونده شهاب الانم تو پرونده تحصیلیش دیده شد من خودم برداشت کردم و یه استفاده‌هایی کردم سیستم تعلیم و تربیت هیچکاری نمی‌کنن (کد ۳)

عدم استمرار در استفاده از نتایج طرح شهاب در پایه‌های تحصیلی بعدی
(مصاحبه‌شونده شماره ۳، ۵، ۸)

شکل ۳. خروجی مقولات بدست آمده با نرم‌افزار مکس کیودا (۱۲) چالش‌های طرح شهاب

مقایسه چالش‌های مطرح شده در طرح‌های مورد بررسی که در جدول شماره ۶ نشان داده شده است، مبین آن است که محور چالش‌های اساسی یکسان است، هر چند در جزئیات تفاوت‌هایی وجود دارد.

جدول ۶. مقایسه چالش‌های طرح هدایت تحصیلی، طرح شهاب، سایر برنامه‌های استعدادیابی

چالش‌ها	طرح هدایت تحصیلی	طرح شهاب
فنی	استاندارد نبودن آزمون‌های استعدادیابی به‌عنوان یک ابزار نمره محور بودن	مشخص نبودن ابزار شناسایی استعداد عدم داشتن اعتبار به دلیل مبتنی بودن بر نظرات معلمان
فرهنگی- اجتماعی	عدم آگاهی و مداخله صحیح خانواده انتظارات خانواده تأثیرات رسانه و دوستان	عدم مواجهه صحیح خانواده‌ها با استعداد فرزندان
پشتیبانی	کمبود نیروی انسانی عدم تخصص کافی مشاوران عدم انگیزه کافی نیروی انسانی کمبود امکانات	اختلاف نظر متولیان طرح عدم نظارت مستمر بر طرح عدم تأمین مالی عدم تخصص کافی معلمان عدم انگیزه کافی و نگرش مثبت معلمان کیفیت ناپسند آموزش‌های ضمن خدمت معلمان تعدد وظایف معلمان و عدم دقت آن‌ها
اجرایی	تغییرات ناکارآمد ارجحیت توزیع متوازن رشته‌ای بر استعداد عدم ارتباط طرح هدایت تحصیلی با طرح شهاب	انحراف از غنی‌سازی به جداسازی عدم تناسب اقدامات انجام شده با اهداف طرح شهاب عدم توجه به بحث هدایت و باقی ماندن در سطح شناسایی عدم استمرار در استفاده از نتایج طرح شهاب در پایه‌های تحصیلی بعدی
اقتصادی	عدم جایگاه مناسب اقتصادی-اجتماعی برخی از رشته‌ها و مشاغل در جامعه	-
فردی	عدم تناسب رغبت با توانایی دانش‌آموزان عدم آگاهی دانش‌آموزان	-

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی چالش‌های برنامه‌های موجود استعدادیابی از منظر کنشگران تعلیم و تربیت انجام شد. نتایج یافته‌های سوال اول؛ این که معنا و مفهوم استعداد چیست؟ نشان داد ماهیت استعداد بسیار چالش‌برانگیز است و این امر موجب می‌شود کنشگران نگرش مختلفی به برنامه‌های استعدادیابی داشته باشند.

یکی از چالش‌های اصلی در خصوص معنا و مفهوم استعداد، عمومی یا اختصاصی بودن استعداد است. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که مصاحبه‌شوندگان به اختصاصی بودن مفهوم استعداد معتقد و خاص بودن در استعداد را تا سطح هوش‌های چندگانه گاردنر مطرح می‌کردند. هم‌چنین برخی معتقد هستند چند نوع استعداد ممکن است در یک فرد وجود داشته باشد اما یکی از موارد برجسته‌تر از دیگر استعدادهاست. لذا یافته‌های پژوهش با پیشینه همسو بود. زیرا بیشتر پژوهشگران استعداد را اختصاصی (دای، ۲۰۱۰)، و برخی آن را چند بعدی (راسموسن و راسموسن، ۲۰۱۷؛ اشرف بگلری و همکاران، ۱۴۰۰) و برخی نیز به‌عنوان توانایی ترکیبی، تفکر خلاق و مسئولیت وظیفه (رنزولی، ۲۰۱۶) می‌دانستند.

هم‌چنین یکی دیگر از چالش‌ها در مفهوم استعداد، ذاتی بودن یا اکتسابی بودن آن است که این موضوع

نقش وراثت و محیط در بروز استعداد را نشان می‌دهد. مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر، نقش برابری به وراثت و محیط در بروز استعدادها می‌دانند. ادبیات این حوزه نیز نشان داد که استعداد را امری ذاتی (ذات گرایان) می‌دانند (گانیه، ۲۰۰۴؛ دای، ۲۰۱۸؛ کوزیستو، لین و تیری^۱، ۲۰۱۷) و برخی معتقدند محیط نقش زیادی در توسعه استعداد دارد (رویکرد توسعه‌گرایی) (دای، ۲۰۱۸).

هم‌چنین یافته‌های پژوهش در خصوص رابطه بین استعداد و مفاهیمی چون هوش و پیشرفت تحصیلی نشان داد که استعداد متفاوت از آن رو است و پیشرفت تحصیلی می‌تواند بر اثر استعداد رخ دهد اما نمی‌تواند نشانه‌ای برای اندازه‌گیری استعداد باشد. با این حال در نظام آموزشی ما در برنامه‌هایی مانند طرح هدایت تحصیلی و یا کنکور، پیشرفت تحصیلی نقش پررنگی ایفا می‌کند.

هم‌چنین در زمینه عوامل مؤثر در بروز استعداد نتایج پژوهش حاضر نشان داد خانواده اولین عامل مؤثر در هدایت و پرورش استعدادهاست و میزان هوش و سواد خانواده نیز در شکوفایی استعداد دانش‌آموزان مؤثر است. همسو با این پژوهش نتایج کورتزل و گورتزل (۲۰۰۴)، اولزوسکی-کوبیلیوس (۲۰۱۸) و قاسم‌زاده، عابدی و نیلفروشان (۱۴۰۱) نشان می‌دهد خانواده در بروز استعداد نقش مؤثری دارد. به علاوه وضعیت اقتصادی در بروز و شکوفایی استعداد دانش‌آموزان نقش مهمی ایفا می‌کند. لذا دانش‌آموزان از وضعیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی پایین، شانس کمتری در خصوص شکوفایی استعداد دارند و این امر می‌تواند از طریق نظام آموزشی جبران شود. نظام آموزشی، سیستم تعلیم و تربیت غنی، مدرسه، و معلم به‌عنوان عوامل آموزشی مؤثر در بروز استعدادها بسیار مؤثر می‌باشند. تکیه نظام آموزشی بر مفروضات ذهنی مانع مهمی در شناسایی استعداد و به فعلیت رسیدن استعداد می‌باشد. هم‌چنین نبود مشاور در مدارس ابتدایی در زمینه شناسایی استعدادها یک چالش مهم است. پژوهش (بگلری و همکاران، ۱۴۰۰)، (وای، لوبینسکی، بنبو و اشتایگر^۲، ۲۰۱۰)، (قاسم‌زاده، عابدی و نیلفروشان، ۱۴۰۱) عوامل آموزشی را در بروز استعداد مؤثر می‌دانند. اما متأسفانه نظام آموزشی ما بسیار با عوامل اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی گره خورده است و مدارس با امکانات بهتر، در اختیار همان دانش‌آموزانی قرار می‌گیرد که وضعیت اقتصادی و خانوادگی بهتر دارند. با توجه به مفاهیمی که در سوال اول پژوهش حاصل شد شکاف بین وضعیت موجود برنامه‌های استعدادیابی در آموزش و پرورش با وضعیت ایده‌آل غیرقابل انکار است که در سه سوال دیگر پژوهش حاضر، به چالش‌های این برنامه‌ها از نظر کنشگران پرداخته شد.

نتایج پژوهش حاضر از سوال دوم این که چالش‌های طرح هدایت تحصیلی به‌عنوان یکی از برنامه‌های استعدادیابی آموزش و پرورش چیست؟ نشان داد از چالش‌های فنی می‌توان به استاندارد نبودن آزمون‌های استعدادیابی (نگرش‌سنجی به جای استعدادسنجی) و نمره محور بودن هدایت تحصیلی (نمره پیشرفت تحصیلی) اشاره کرد. نتایج این قسمت با یافته‌های منبری و همکاران (۱۴۰۱)، رضایی مدنی (۱۳۹۸)، محمدی و رئیسی سرتشنیزی (۱۴۰۱) و موسوی و همکاران (۱۳۹۹) که به آزمون‌های نمادین، بی‌دقت و رفع تکلیف و نیز یافته‌های احمدی (۱۳۹۶)، نویدی (۱۳۹۷) نظری (۱۳۷۵)، موسوی و همکاران (۱۳۹۹) که به ناکارآمدی ملاک‌ها (نمرات کارنامه) که قابلیت پیش‌بینی دقیق موفقیت تحصیلی در رشته آینده را ندارد، اشاره نموده است، همسو می‌باشد. چالش‌های فرهنگی-اجتماعی مانند عدم آگاهی خانواده‌ها از طرح هدایت تحصیلی، عدم توانایی در هدایت، مداخله در انتخاب رشته دانش‌آموزان براساس علایق و انتظارات خود می‌تواند به مانعی در هدایت تحصیلی صحیح دانش‌آموزان باشد. تبلیغات رسانه‌ای و دوستان نیز به‌عنوان عامل مؤثر در انتخاب رشته دانش‌آموزان عنوان شده است. نتایج این قسمت با یافته‌های رضوی‌زاده و ورشوی (۱۴۰۱)، منبری و همکاران (۱۴۰۱)، محمدی و رئیسی سرتشنیزی (۱۴۰۱)، موسوی و همکاران (۱۳۹۹)، سالاری و همکاران (۱۴۰۱)، سلیمان‌نژاد (۱۳۷۸) همسو می‌باشد؛ پژوهش‌های مذکور نشان

1. Kuusisto, Laine & Tirri

2. Wai, Lubinski, Benbow, & Steiger

دادند که نگرش و جهت‌گیری‌ها، سطح سواد و سطح فرهنگ والدین تأثیر قابل توجهی در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. چالش‌های اقتصادی طرح هدایت تحصیلی نشان می‌دهد گاهی وقت‌ها به دلیل آینده شغلی یا جایگاه اجتماعی نامناسب (بالی تیرکده، ۱۳۷۴؛ طالع زاری، ۱۳۹۵) برخی از رشته‌ها، دانش‌آموزان با استعداد خوب در آن زمینه‌ها، آن را انتخاب نمی‌کنند. و موضوع دیگر اینکه جمعیت دانش‌آموزی در شاخه نظری متورم شده و توزیع نامتوازنی در بین شاخه‌های رشته نظری وجود دارد (رضوی‌زاده و ورشوی، ۱۴۰۱) همچنین یافته‌های سالاری و همکاران (۱۴۰۱)، خادمی و خادمی (۱۳۹۹) یکی از عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی را اشتغال پایدار، موقعیت شغلی، نیاز شغلی می‌دانند. چالش‌های پشتیبانی طرح هدایت تحصیلی؛ عدم کیفیت کار مشاور، کافی نبودن دانش و مهارت مشاوران، مشکل کمبود وقت برای ارائه خدمات (نظری‌زاده و ورشوی، ۱۴۰۱؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ محمدی و رئیسی سرتشنیزی، ۱۴۰۱؛ میلگو کوند، سیجاس سانتوس و گراند پرادو، ۱۴۰۱) فراهم نبودن شرایط و امکانات (رضاپور و همکاران، ۱۳۹۵؛ نویدی، ۱۳۹۷؛ رضایی مدنی و همکاران، ۱۳۹۸؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ رضوی‌زاده و ورشوی، ۱۴۰۱) از آسیب‌های طرح هدایت تحصیلی می‌باشد. در زمینه چالش‌های اجرایی طرح هدایت تحصیلی؛ نتایج نشان می‌دهد با توجه به این‌که هدایت تحصیلی دچار فراز و فرودها و تغییرات بسیاری در مسیر اجرا شده است (مانند تغییرات در نمره‌گذاری، نوع آزمون رغبت و استعداد و ...) که ناکارآمد هستند، بحث توانایی و استعداد همچنان در حاشیه است. همچنین با آن که قرار بود نتایج طرح شهاب در دوره دوم ابتدایی برای هدایت تحصیلی مؤثر باشد و هدایت تحصیلی دوره متوسطه اول به شکل طولی در سه سال متوالی ادامه یابد، اما در عمل هیچ کدام از این اتفاقات روی نمی‌دهد. فرایند هدایت تحصیلی تلفیقی با طرح شهاب ندارد و توزیع متوازن رشته‌ای با مشخص کردن ظرفیت و سهمیه پذیرش (ظرفیت الف مشخص، ظرفیت ب مشخص ...) بدون در نظر گرفتن هوش و استعداد به‌عنوان یک فیلتر سبب شده تا دانش‌آموزان نتوانند براساس رغبت و علاقه و استعداد به انتخاب رشته بپردازند. لذا همان‌طور که نتایج احمدی (۱۳۹۶) و نویدی (۱۳۹۷) نشان می‌دهد تغییرات چشم‌گیری در بحث هدایت تحصیلی صورت نگرفته و ملاک‌های هدایت تحصیلی ناکارآمد (نمره) است. در زمینه چالش‌های فردی طرح هدایت تحصیلی نشان می‌دهد؛ عدم تناسب رغبت با توانایی دانش‌آموزان؛ عدم آگاهی، توانایی و دقت کافی از جمله چالش‌ها در این زمینه می‌باشد. نتایج پژوهش‌ها توجیه نبودن دانش‌آموزان درباره آزمون (نویدی، ۱۳۹۷)، آشنا نبودن دانش‌آموزان با شرایط عملی اشتغال (اسکندری، ۱۳۹۶)، تعیین رشته زود هنگام و مبتنی بر شناخت ناقص از خود (رضاپور و شفیع، ۱۳۹۳) همسو با این پژوهش می‌باشند. خادمی و خادمی (۱۳۹۹) عوامل فردی مؤثر (ویژگی‌های شخصیتی، علاقه و رغبت، توانایی عملی، شرایط جسمانی و استعداد دانش‌آموزان و غیره) در انتخاب رشته دانش‌آموزان، پژوهش (جروین و سوبوتنیک^۱ ۲۰۲۱؛ به نقل از سالاری و همکاران، ۱۴۰۰)، بهبود نگرش دانش‌آموزان نسبت به رشته‌های تحصیلی از طریق ارتقای سطح اطلاعات آن‌ها در هدایت تحصیلی مؤثر می‌دانند.

نتایج پژوهش حاضر از سوال سوم در خصوص چالش‌های طرح شهاب نشان می‌دهد که از جمله چالش‌های فنی نبود ابزارهای شناسایی جهت سنجش برخی استعدادهای دانش‌آموزان و مبتنی بودن بر نظرات معلمان است که ممکن است موجب شود نتایج اعتبار کافی نداشته باشد. این مسئله، با یافته‌های پژوهش نویدی (۱۳۹۹)، علیپور (۱۴۰۱) که به موضوع عدم وجود آمادگی دانش و مهارت، آشنا نبودن با چگونگی تکمیل چک‌لیست‌ها، پر کردن چک‌لیست‌ها به وسیله معلمان غیرمتخصص، پر کردن چک‌لیست‌ها از روی همدیگر و یوسف‌زاده چوسری (۱۳۹۹) عدم تسلط بر ابزار سنجش، نداشتن اطلاعات از پایه قبل دانش‌آموز، عدم ارتباط بین معلمان پایه‌های مختلف اشاره کرده همسو می‌باشد. از جمله چالش‌های فرهنگی-اجتماعی طرح شهاب می‌توان به عدم مواجهه صحیح خانواده‌ها با استعداد فرزندان اشاره کرد.

بسیاری از خانواده‌ها تمایلی به استعدادیابی فرزندشان توسط مدرسه ندارند و نظرات خود را نسبت به معلم دقیق‌تر می‌دانند که این امر تأثیرگذاری دیدگاه والدین در ثبت نتایج طرح شهاب را نشان می‌دهد (علیپور، ۱۴۰۱). چالش‌های پشتیبانی طرح شهاب؛ اختلاف نظر بین متولیان طرح (وزارت آموزش و پرورش، بنیاد ملی نخبگان)، عدم همکاری بنیاد ملی نخبگان در زمینه اعطای اعتبارات و عدم اختصاص بودجه، عدم نظارت مستمر بر اجرای طرح، عدم انگیزه کافی و نگرش مثبت به طرح در معلمان (یوسف‌زاده چوسری، ۱۳۹۹؛ نویدی، ۱۳۹۸؛ علیپور، ۱۴۰۱) که ناشی از برداشت منفی آموزگاران از طرح شهاب به‌عنوان یک طرح تحمیلی، بدون گرفتن حق‌الزحمه می‌باشد. همچنین تعدد وظایف معلمان و عدم دقت آنان جهت ارائه دیتاهای معتبر (یوسف‌زاده، ۱۳۹۹)، تعداد کم مدرسین عدم تخصص مدرسین در دوره‌های ضمن خدمت طرح شهاب (نویدی، ۱۳۹۸؛ یوسف‌زاده، ۱۳۹۹) کمیت و کیفیت این دوره‌ها را تحت تأثیر قرار داده و به نحوی چالش‌هایی در زمینه پشتیبانی طرح شهاب به وجود آورده است. چالش‌های اجرایی طرح شهاب نشان می‌دهد با وجود اهداف تعیین شده در طرح شهاب در راستای شناسایی و هدایت استعدادها برتر متأسفانه به دلیل نبود آیین‌نامه و برنامه خاص جهت هدایت استعدادها به عبارتی باقی ماندن در سطح شناسایی و عدم توجه به بحث هدایت، عدم کار کارشناسی، در زمینه اجرا با مشکلاتی مواجه شد (نویدی، ۱۳۹۸؛ یوسف‌زاده، ۱۳۹۹) همچنین نتایج پژوهش نشان داد که تمرکز طرح شهاب بر غنی‌سازی بوده اما نتوانسته خود را از بند جداسازی رها کند. عدم استمرار در استفاده از نتایج طرح شهاب در پایه‌های تحصیلی بعدی نیز این نکته را نشان می‌دهد که خروجی طرح شهاب برای معلمان مشخص نیست و در دوره متوسطه اول به نتایج طرح شهاب توجهی نمی‌شود.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، به نظر می‌رسد یکی از زیربنایی‌ترین مسائلی که موجب بروز این چالش‌ها در برنامه‌های مختلف استعدادیابی آموزش و پرورش می‌شود، معنا و مفهوم استعداد است. لذا لازم است تا نظام آموزشی به مفهوم‌پردازی منسجم و یا بازتعریف استعداد و استعدادیابی بپردازد. همچنین برنامه‌های مختلف که به شکل منفک از یکدیگر در مقاطع مختلف مانند طرح شهاب در دوره ابتدایی، طرح هدایت تحصیلی در پایه نهم، کنکور در پایه دوازدهم و آزمون‌های سمپاد و سایر برنامه‌ها اجرا می‌شود، نمی‌تواند به شکل منسجم دانش‌آموز را به سمت استعداد خود روانه کند. لذا لازم است برنامه استعدادیابی به شکل کلان و طولی از پیش دبستان تا پایان پایه دوازدهم مورد توجه دست‌اندرکاران قرار گیرد. به علاوه کمبود مشاور کارآمد و دانش حرفه‌ای اندک معلمان در خصوص استعدادیابی موجب شده است که آنان به‌عنوان کارگزاران این امر ناتوان به نظر برسند. همچنین خانواده به‌عنوان مهم‌ترین رکن استعدادیابی کاملاً کنار گذاشته شده و خود به شکل منفک از نظام آموزشی مشغول به هدایت فرزند خود و یا به شکل کاملاً برعکس، رها کردن اوست. اختلاف طبقاتی ناشی از وضعیت اقتصادی خانواده‌ها بر این امر دامن زده است و منجر به بروز دو نوع از استعدادیابی در خانواده‌ها شده است. برخی از دوران کودکی با بمباران فرزند خود توسط کلاس‌های متفاوت و زیاد او را در دریای استعداد غرق می‌کنند و برخی حتی توانایی فراهم کردن شرایط اولیه بروز استعداد را ندارند. گرچه شاید این امر بسیار فراتر از قدرت عمل نظام آموزش و پرورش باشد اما جلب توجه خانواده‌ها و مهم‌تر از آن، نظام آموزشی به بحث اولویت ایجاد محیط غنی و البته هدفمند جهت بروز استعداد به جای تمرکز بر ملاک‌هایی مانند آزمون و پیشرفت تحصیلی به‌عنوان ابزار شناسایی استعداد ضروری است.

سیاس‌گذاری

نویسندگان مقاله از تمامی متخصصان و کارشناسان استعدادیابی در استان همدان که در انجام این پژوهش همکاری کردند کمال تشکر را دارند.

منابع

- Abu, N. K., Akkanat, Ç. & Gökdere, M. (2017). Teachers' Views about the Education of Gifted Students in Regular Classrooms. *Online Submission*, 7(2), 87-109.
- Ahmadi, S. M. (2017). Weakness in educational guidance. *Hikmataneh*, 2(12), 49-59.
- Alipour, M., Aiti, M., & Sorgi, F. (2019). Examining the correlation between teachers' and parents' opinions regarding students' talents (Shahab plan). *Psychology Growth*, 8(9), 189-199.
- Alipour, M., Aiti, M., & Shokouhifard, H. (2022). Phenomenological study of primary school teachers' perceptions of the Shahab plan for identifying and guiding talented students. *Psychology Growth*, 11(12), 53-66.
- Armstrong, T. (2000). *Multiple intelligences in the classroom* (2nd ed). Alexandria, Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ashraf Baghlari, A., Eslam Panah, M., & Fattahi, S. (2021). Examining factors identifying student talents from the perspective of specialists, managers, and educational counselors. In *Proceedings of the Second National Conference on Interdisciplinary Research in Management and Humanities* (Tehran).
- Bazargan, A. (2016). *An introduction to qualitative and mixed research methods (Common approaches in behavioral sciences)* (7th ed.). Tehran: Didar Publications.
- Carvalho, C., Martines, D., Santana, L., Feliciano, L. (2014). Teacher Feedback: Educational Guidance in Different School Contexts. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 2014(159), 219-223.
- Dai, D. Y. (2010). *The nature and nurture of giftedness: A new framework for understanding gifted education*. New York: Teachers College Press
- Dai, D. Y. (2018). A history of giftedness: Paradigms and paradoxes. *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices*, 1-14.
- Dehghan Tarzjani, M., & Banshi, A. (2017). Why can't we identify talents in Iran? In *Proceedings of the Third International Conference on Talent Management in the Third Millennium*.
- Ebrahimi, S. (2016). *Examining the performance of school counselors and students' and parents' personal/ social and career growth* (Master's thesis, Allameh Tabatabai University).
- Eskandari Hamid, M. (2021). *Examining the lived experience of tenth-grade students regarding educational guidance* (Master's thesis, Bu-Ali Sina University).
- Eskandari, P. (2017). Challenges of modern educational guidance and overcoming these challenges. *Journal of Psychology and Educational Sciences*, 19, 49-63.
- Feldhusen, J. F. (1998). *A conception of talent and talent development*. In R. C. Friedman & K. B. Rogers (Eds.), *Talent in context: Historical and social perspectives on giftedness* (pp. 193-209). Washington, DC: American Psychological Association
- Gagne, F. (2004). Transforming gifts in to talents; the DMGT as e developmental theory. *High Ability Studies*, 15 (2), 119-147.
- Ghasemzadeh, A., Abedi, M. R., & Nilforoushan, P. (2022). Examining talent identification models in psychology and educational sciences. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 23(1), 14-25.
- Goertzel, V., & Goertzel, M. G. (2004). *Cradles of eminence* (2nd ed.). Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Khademi Masoumeh, & Khademi, P. (2020). Factors affecting educational and career guidance for female first-year high school students in Savadkooh County. *Quarterly Journal of Applied Research in Management and Humanities*, 1(1), 38-42.
- Kuusisto, E., Laine, S., & Tirri, K. (2017). How do school children and adolescents perceive the nature of talent development? A case study from Finland. *Education Research International*, 2017.
- Manbari, M., Poshneh, K., & Khosrowi Babadi, A. A. (2022). Pathology of an educational guidance system to provide an optimal model. *Monthly Scientific Journal of Iranian Sociology*, 5(6), 410-435.
- Mandelman, S. D., Tan, M., Aljughaiman, A. M., & Grigorenko, E. L. (2010). Intellectual giftedness:

- Economic, political, cultural, and psychological considerations. *Learning and Individual Differences*, 20, 287-297.
- Marland Jr, S. P. (1971). Education of the Gifted and Talented-Volume 1: Report to the Congress of the United States by the US Commissioner of Education
- Mielgo-Conde, I., Seijas-Santos, S., & Grande-de-Prado, M. (2021). Review about online educational guidance during the COVID-19 pandemic. *Education Sciences*, 11(8), 411
- Mohammadi, R., & Raeisi Sarteshnizi, A. (2022). Pathology of achieving balanced development policies in the educational guidance process for second-year secondary school students in Lordegan County. *Scientific Journal of Police Knowledge in Chaharmahal and Bakhtiari*, 10(40), 103-128.
- Mousavi, S. A., Pirani, A., & Momeni, H. (2020). Pathology of the educational guidance process for ninth-grade students in Ilam Province. *Quarterly Journal of Educational Innovations*, 19(75), 122-144.
- National Elite Foundation, Ministry of Education. (2013). *Collection of educational texts for the Shahab plan*.
- Navidi, A. (2018). Evaluating the pilot implementation of the plan for identifying and guiding talented students (Shahab). *Quarterly Journal of Education and Training*, 137, 51-71.
- Navidi, A. (2018). Educational guidance in the Iranian education system: Practical experiences and persistent challenges. *Quarterly Journal of Education and Training*, 133, 9-34.
- Navidi, A. (2019). Evaluating the pilot implementation of the plan for identifying and guiding talented students (Shahab). *Quarterly Journal of Education and Training*, 137, 51-71.
- Olszewski-Kubilius, P. (2018). The role of the family in talent development. *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices*, 129-147.
- Razapour, S., & Shafiei, R. (2014). Factors affecting students' field of study choices. In *Proceedings of the First International Conference on Political Epic and Economic Epic* (Islamic Azad University, Roudehen Branch).
- Rezaei Madani, M., Kalantari Hormozi, A., & Naeimi, E. (2019). Examining the process of modern educational guidance from the perspective of school counselors. *Quarterly Journal of Counseling Culture and Psychotherapy*, 10(39), 27-48.
- Rezavi Zadeh, N., & Varshavi, S. (2022). Exploring the challenges and barriers in the educational guidance process for first-year secondary school students. *Academic Studies and Schooling*, 11(3), 405-435.
- Rudy, M T. (2023). Exploring the roots of school counseling in schools from the perspective of teachers, *Journal of Management and Planning in Educational Systems*, 16 (2), 277-298.
- Salari, Y., Eslam Panah, M., Layi, S., & Mousavi, F. (2021). A paradigmatic model of factors affecting educational guidance for proper distribution of students in existing fields with a mixed approach. *Biannual Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies*, 2(1), 331-346.
- Salari, Y., Eslam Panah, M., Layi, S., & Mousavi, F. (2022). Modeling factors affecting educational guidance for students based on the Fundamental Transformation Document of Education in the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of the Center for Studies and Development of Medical Sciences Education*, 13, 32-44.
- Sharifi, B., Niazazari, K., & Jabari, N. (2020). Proposing a model for achieving efficient educational guidance for students in the Iranian education system. *Scientific-Research Quarterly Journal of New Approaches in Educational Management*, 11(1), 135-158.
- Sharifi, M. Zamani Moghadam, A. Jamali, A. and Reshadatjoo, H. (2022). Presenting a model for improving the professional qualifications of educational consultants in providing services to junior high school students (Case study: Tehran Education). *Management and Planning in Educational Systems*, 15(2), 113-142.

- Soleiman Nejad, R. (1999). Investigating the reasons for students' lack of attention to the priorities suggested by counselors in the new secondary education system in Tehran (Master's thesis, Alzahra University).
- Sternberg, R. J. (2004). Culture and intelligence. *American Psychologist*, 59, 325–338.
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological science in the public interest*, 12(1), 3-54
- Tannenbaum, A. (2003). Nature and nurture of giftedness. *Handbook of gifted education*, 3, 45-59.
- Wai, J., Lubinski, D., Benbow, C. P., & Steiger, J. H. (2010). Accomplishment in science, technology, engineering, and mathematics (STEM) and its relation to STEM educational dose: A 25-year longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 102, 860–871.
- Yousefzadeh Chosari, M. R. (2020). A phenomenological approach to the experiences of female primary school teachers in implementing the Shahab plan for identifying and guiding talented students. *Research in Curriculum Planning*, 2(10), 179-200.
- Zeyuri Rahman, M., Salehi, K., Khodai, E., Moghadamzadeh, A., & Hakimzadeh, R. (2022). Pathology of academic talent in Iran: A structured literature review conducted in the last three decades. *Studies in Measurement and Educational Evaluation*, 12(39), 7-36.

